

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ

and similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetma

У статті надано основи формування системи планових документів соціально-економічного розвитку регіонів як складової державного регулювання економіки України. Показано недоліки діючої в державі системи планування та прогнозування. Визначено й обґрунтовано шляхи і конкретні пропозиції відносно вдосконалення прогнозування та планування регіонального розвитку. Особливу увагу звернено на розробку стратегічних планів, а також державних цільових програм на рівні територіальних одиниць. Стверджується, що подальші наукові розвідки в даному напрямку мають перспективу в площині теоретичних напрацювань та щодо практичних результатів у розвитку регіонів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: прогнозування, планування, програмування, концепція, регіон, державне регулювання економіки, стратегія, цілі, показники, процеси.

Правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних та програмних документів економічного й соціального розвитку України, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць як складової системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави закріплено у Законі «Про державне прогнозування і розроблення програм економічного та соціального розвитку України», Постанові Кабінету Міністрів «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та

складання проекту державного бюджету» від 26 квітня 2003 року [1, 2] та в інших документах, затверджених державними органами влади. Значна кількість документів законодавчого характеру засвідчує увагу держави до процесів планування на регіональному рівні.

Цьому питанню присвячені наукові розвідки і статті відомих українських учених Архангельського Ю., Бесєдіна В., Власика О., Глівенка С., Максимової Т., Мінченка М., Панасюка Б., Пили В., Соколова Н., Стеченка Д. та ін.

Водночас діюча в Україні система планування та прогнозування має суттєві недоліки. Вона, по-перше, ґрунтується на недостатньо якісних статистичних даних, що знижує достовірність прогнозів та планів; по-друге, відсутність на початкових стадіях процесу прогнозування законодавчо закріплених цілей, пріоритетів та основних напрямів соціально-економічної політики; по-третє, не охоплює основні елементи економічної структури, які відносяться до реального сектора економіки; по-четверте, не забезпечує узгодженості макроекономічного, регіонального та галузевого аспектів прогнозування. Ситуація вимагає формування раціональної та ієрархічно узгодженої системи прогнозних документів і чіткого визначення порядку та методології розробки регіональних планів та прогнозів.

Ціллю даної статті є аналіз ситуації щодо здійснення планових процесів на сучасному етапі, визначення шляхів і надання пропозицій відносно вдосконалення прогнозування та планування регіонального розвитку.

Деякі кроки щодо здійснення перетворень у цьому напрямі окреслені у «Концепції вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України», що була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2006 року [3].

Зокрема, серед основних проблем, які зумовили розробку Концепції, зазначені:

- перелік документів, що розробляються, є більшим, ніж визначено в зазначеному раніше законі, тобто існує невідповідність між нормативно затвердженою системою прогнозних і програмних документів та документів, розроблення яких є актуальним відповідно до сучасного стану трансформації економіки;
- законодавчо на початку року не регламентовано розроблення документа, який би визначив основні цілі та завдання Уряду на наступний рік;

- відсутнє розмежування між галузевими і державними цільовими програмами;
- відсутні стандарти і механізми стратегічного та оперативного (річного) планування діяльності центральних органів виконавчої влади, а неефективність існуючих процедур розроблення, моніторингу, взаємоузгодження вже чинних програмних документів призводить до зростання кількості стратегічних документів різного рівня при зниженні ефективності їх виконання центральними органами виконавчої влади.

Концепцією передбачено, що систему прогнозних і програмних документів складають довгострокові, середньострокові та короткострокові прогнози і програмні документи, в яких відповідно до соціально-економічних та суспільно-політичних процесів, що відбуваються в державі, з урахуванням впливу зовнішньоекономічних та інших факторів і очікуваних тенденцій визначаються цілі і пріоритети соціально-економічного розвитку та заходи, які необхідно здійснити для їх досягнення.

Окремим видом програмних документів є послання Президента України до народу, щорічні та позачергові послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України.

На довгостроковий період (понад п'ять років) розробляються проекти: стратегії економічного та соціального розвитку України; державної стратегії регіонального розвитку; регіональних стратегій розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва і Севастополя; стратегій розвитку галузей економіки (сфер діяльності) — у разі необхідності. При потребі, за рішенням Кабінету Міністрів України, можуть розроблятися інші стратегічні документи.

На середньостроковий період (до п'яти років) розробляються проекти: програми діяльності Кабінету Міністрів України; прогнозу економічного та соціального розвитку України; прогнозу економічного та соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва і Севастополя (за рішенням місцевих органів влади); основних напрямів бюджетної політики і прогнозу показників зведеного та державного бюджетів України; державних цільових програм; стратегічних планів роботи центральних органів виконавчої влади.

На короткостроковий період (один рік) розробляються проекти: основних напрямів економічної політики України; прогнозу економічного та соціального розвитку України; основних засад грошово-кредитної політики на наступний та подальші роки; ос-

новних напрямів бюджетної політики; Державного бюджету України; плану дій Кабінету Міністрів України щодо виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України; річних планів роботи центральних органів виконавчої влади; бюджетів адміністративно-територіальних одиниць та програм їх соціально-економічного розвитку.

Для реалізації Концепції необхідно:

- розробити і подати до Верховної Ради України законопроекти про внесення змін до: Бюджетного кодексу України, зокрема щодо формування бюджету за програмно-цільовим методом; Законів України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про державні цільові програми», «Про Національний банк України»;
- визначити структуру прогнозних і програмних документів та порядок їх розроблення;
- підготувати і затвердити порядок розроблення та виконання державних цільових програм та ін.

Реалізація цієї концепції у певній мірі дозволить забезпечити єдність взаємопов'язаних процесів «стратегічне прогнозування — соціально-економічне планування — програмування — фінансове планування».

Україна на даному етапі застосовує тільки короткострокове програмне регулювання. Стаття 4 Закону України «Про державне прогнозування і розробку програм економічного та соціального розвитку України» передбачає середньо- та короткострокові періоди регулювання. У ній також передбачається, що в разі потреби можуть бути розроблені програмні і прогнозні документи на більш тривалий період. На практиці поки що все обмежується програмним регулюванням на рівні держави і регіонів тривалістю в один рік.

Однією з головних проблем сучасної системи прогнозування та планування як на рівні держави, так і на регіональному рівні є відсутність документа, який би визначав стратегічні напрямки економічної та соціальної політики в державі [4].

Законодавчим підґрунтям формування системи стратегічного прогнозування та планування соціального і економічного розвитку регіонів України є Положення статті 143 Конституції України, Закони України «Про місцеві державні адміністрації» та «Про місцеве самоврядування в Україні», в яких наголошується на необхідності розробки програм соціально-економічного та культурно-

го розвитку відповідної території, а також Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [5].

На сьогодні в регіонах держави триває процес розробки стратегічних планів розвитку на період до 2015 року, проте аналіз їх реалізації у таких областях, як Харківська, Луганська, Тернопільська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, та містах — Луцьку, Вінниці, Луганську, Бердянську, Євпаторії, Прилуках, Рівному, Кам'янець-Подільському, Миколаєві, Чернівцях, Івано-Франківську тощо свідчать, що не всі вони виконуються в повному обсязі й у належний термін.

Проведена оцінка регіональних стратегій вказує на використання широкого спектру методів діагностики соціально-економічного стану регіонів та визначення стратегічних цілей їх розвитку. Формування стратегій в основному базується на існуючій методичній базі, насамперед, Методичних рекомендаціях щодо формування регіональних стратегій розвитку, підготовлених Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України у 2002 році. В окремих регіонах при формуванні стратегічних прогнозів використовується сучасний світовий досвід щодо методологічних підходів до розробки зазначених документів, а також залучаються зарубіжні експерти [6].

Суттєвими недоліками розроблених стратегічних планів розвитку регіонів є те, що у них:

- 1) відсутні індикатори досягнення цілей та чітко визначені організаційно-економічні механізми впровадження стратегій і контролю за їх реалізацією;

- 2) не враховуються найважливіші чинники конкурентоспроможності регіону — якості місцевої влади, тобто ефективності управлінських рішень, спроможності до прогнозування та передбачення можливих ризиків, прозорості у прийнятті рішень та відкритості для контролю з боку громадськості;

- 3) немає бачення перспективи, прогнозу розвитку регіону з урахуванням мінливих чинників і можливих ризиків, зокрема міжнародних. Розробники стратегій формують перспективу розвитку регіону від існуючого рівня, не беручи до уваги світові тенденції, їх зміни, глобальні виклики, тобто стратегії орієнтовані переважно на еволюційне зростання, використання або поліпшення існуючого потенціалу;

- 4) не визначене місце того чи іншого регіону в системі міжрегіонального та міжнародного поділу праці, що дало б змогу

встановити шляхи підвищення конкурентоспроможності територій;

5) не проведені прогностні розрахунки основних показників розвитку економіки регіону з позиції економічної безпеки, тобто процес формування стратегічних планів розвитку територій відбувається без урахування питань забезпечення економічної безпеки регіону.

Головним чинником підвищення якості прогностно-планової роботи є чіткий розподіл повноважень та компетенції між усіма органами державної влади як по горизонталі, так і по вертикалі, а також між органами державної влади та місцевого самоврядування. Істотною проблемою на сьогодні є законодавчо закладене дублювання функцій і повноважень різних рівнів влади, що призводить до суперечливості та неузгодженості планової роботи [7].

Додатковим інструментом регіонального розвитку є державні цільові програми і програми розвитку окремих регіонів, галузей економіки та сфер суспільного життя. В Україні, відповідно до ухвалених нормативно-правових актів, повинні виконуватися понад 300 державних цільових програм, з яких тільки третина перебуває на стадії реалізації.

Істотним недоліком планування та реалізації більшості державних цільових програм є:

- витрати Держбюджету на реалізацію державних цільових програм не пов'язані з можливостями бюджету впродовж усього терміну реалізації програм;
- більшість раніше ухвалених програмних документів не містить конкретних заходів і завдань, обсягів фінансування та оцінки можливих результатів їх реалізації, що унеможливає об'єктивний аналіз перебігу виконання і оцінки ефективності;
- здебільшого за виконання програм відповідають кілька органів виконавчої влади, відсутня дієва координація виконання програм;
- існує недостатнє методологічне забезпечення оцінки концепцій проєктів і програм, експертних перевірок виконання програм і загалом системного методологічного підходу — від ініціювання програм до завершення їх реалізації [8].

Враховуючи зазначене вище, основні напрямки вдосконалення сучасних процесів планування та прогнозування на регіональному рівні наведені на рис 1. У цих напрямках і спрямовується дане дослідження.

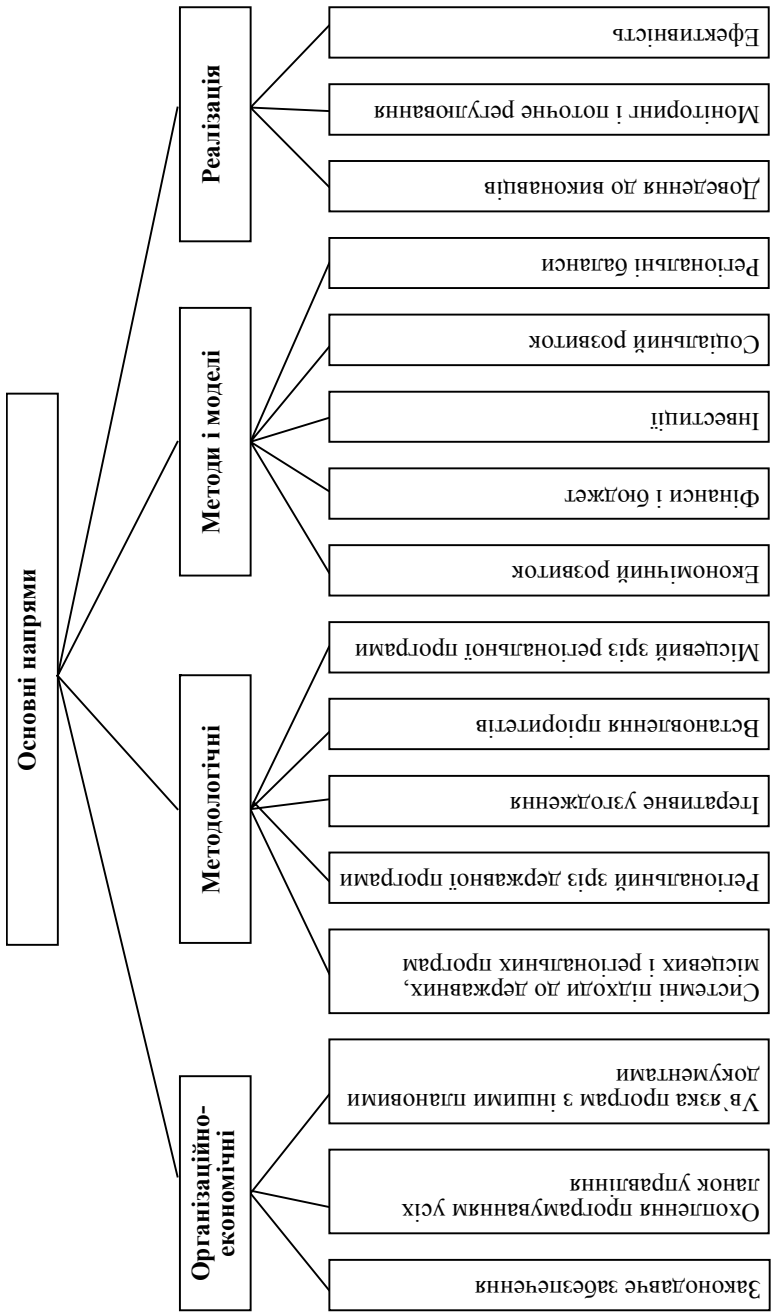

Рис. 1. Основні напрями вдосконалення сучасних процесів прогнозування і планування на регіональному рівні

Таким чином, першочерговими завданнями у напрямку вдосконалення процесів прогнозування та планування регіонального розвитку на сьогодні є:

- перегляд нормативно-законодавчої бази відповідно до рекомендацій, закладених у «Концепції вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України»;
- забезпечення єдності взаємопов'язаних процесів «стратегічне» прогнозування — соціально-економічне планування — програмування — фінансове планування» на всіх рівнях;
- удосконалення нормативно-правової бази щодо розмежування компетенції та відповідальності різних рівнів влади;
- перегляд прийнятих планових документів щодо їх взаємного узгодження на всіх рівнях планування та обґрунтованості у частині пріоритетності і можливості реалізації.

Подальші наукові розвідки в даному напрямку мають перспективу і можуть принести вагомі результати як у площині теоретичних напрацювань, так і щодо реальних практичних результатів у соціально-економічному розвитку регіонів.

Література

1. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. // Відомості Верховної Ради. — 2000. — № 25. — С. 195—207.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку і складання проекту державного бюджету» від 26.04. 2003 р. // Голос України. — 2003. — 29 квітня.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення концепції вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку економіки України» від 04.10.2006 р. // Офіційний вісник України. — 2006. — № 40. — С. 119—126.
4. *Мінченко М. В.* Планування та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів. — Суми: Університетська книга, 2004. — 442 с.

5. Гливенко С. В., Соколов Н. А., Телиженко А. М. Экономическое прогнозирование. — Сумы: ВПП Мрія-1 ЛТД, 2000. — 118 с.

6. Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки — 2006: Монографія / За ред. О. С. Власика. — К.: НІСД, 2006. — 576 с.

7. Беседін В. Ф. Прогнозування і розробка програм: Метод. посіб. — К.: Науковий світ, 2000. — 468 с.

8. Малярчук І. А. Проблеми формування та реалізації державних цільових програм // Стратегічна панорама. — 2004. — № 3. — С. 15—24.

Стаття надійшла до редакції 02.02.09 року

УДК 338.436:637.5(061.2)

М. М. Марченко, аспірант,
кафедра стратегії підприємств ДВНЗ
«КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІНТЕГРАЦІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

У статті досліджується сутність та концепція інтеграційного об'єднання в АПК. Обґрунтовується ефективність створення інтеграційних об'єднань між підприємствами м'ясопродуктового підкомплексу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: підприємство, м'ясопродуктовий підкомплекс, агропромислова інтеграція, інтеграційні об'єднання.

Підвищення ефективності виробництва є необхідною умовою будь-якої системи господарювання. Сьогодні ця проблема займає центральне місце у виборі перспективних напрямів розвитку м'ясопродуктового під комплексу АПК України, що зумовлено